

De solidariteit verstevigen

Frank Vandenbroucke

SP-fractieleider in de Kamer van Volksvertegenwoordigers

Aan steeds meer mensen biedt onze sociale zekerheid niet genoeg zekerheid meer.

Het risico om door de mazen van het net te glippen, is voor sommigen immers veel groter geworden dan vroeger. Waar nodig moet het net dus verstevigd worden.

Mijn bijdrage over de hervorming van de sociale zekerheid is een verhaal over solidariteit. Ik geef er heel concreet in aan wat de SP verstaat onder solidariteit en hoe ze dat wil invullen bij de hervorming van de sociale zekerheid die de komende maanden in de regering zal worden uitgewerkt. Ik maak dat duidelijk aan de hand van de belangrijke politieke knelpunten in het hervormingsdebat. Daarnaast wil ik ook aangeven dat de feiten aan onze kant staan bij dit debat. De resultaten van het Vlaams Wetenschappelijk Economisch Congres van 1995 bewijzen dat. Ik heb daarom tussendoor wat cijfermateriaal en een aantal stellingen van dit congres overgenomen. Zij zijn niet alleen verhelderend, maar tonen ook aan hoe gerechtvaardigd onze keuzes zijn. Met die feiten in de hand blijft er geen spaander over van de grote sociale zekerheidsplannen die de liberale rechterzijde ons met zoveel sérieux presenteerde en probeerde te slijten.

Een brede solidariteit is doeltreffend

Onze sociale zekerheid bestrijdt de armoede op een bijzonder doeltreffende manier. Zonder sociale zekerheid zouden vier op tien Belgische gezinnen arm zijn. Dankzij de sociale zekerheid is er dat maar één op zeventien. Zo goed als geen ander sociale zekerheidsstelsel ter wereld doet ons dat na.

De doeltreffendheid van onze sociale zekerheid is te danken aan een reeks van solidariteitsmechanismes. Er is solidariteit tussen gezonde

mensen en zieke mensen; solidariteit tussen werkenden en werklozen; solidariteit tussen jongeren en ouderen; solidariteit tussen mensen met hoge en mensen met lage inkomens. Door het samenspel tussen die solidariteitsmechanismen heeft iedereen belang bij de sociale zekerheid. Ons stelsel herverdeelt sterk van rijk naar arm, maar toch doen ook betere verdieners er hun voordeel mee. Als een goed verdienend kaderlid werkloos of ziek wordt, dan valt hij terug op een meer dan minimale inkomensgarantie. Precies dat geeft het stelsel zo'n breed draagvlak: voor nagenoeg iedereen is 'de' sociale zekerheid ook 'zijn' of 'haar' sociale zekerheid. Onze solidariteit is precies zo doeltreffend, omdat ze zo breed georganiseerd is én zo breed gedragen wordt.

Hervorming zonder grenzen?

Al is onze sociale zekerheid één van de beste ter wereld, toch is ze aan hervorming en verbetering toe. De SP wil dat de sociale zekerheid in de toekomst een stevig vangnet blijft voor het toenemende aantal mensen die dat nodig hebben. Om dat mogelijk te maken willen wij de herverdeling van rijk naar arm versterken. Wij zijn er ons zeer goed van bewust dat daar grenzen aan zijn. Het brede draagvlak van de sociale zeker-

---

Deze bijdrage is een weergave van de mondelinge toelichting die Frank Vandenbroucke gaf op de SP-Raad van Voorzitters en Secretarissen van 4 november 1995 bij zijn nota over de hervorming van de sociale zekerheid. De nota kan besteld worden bij het SEVI.

heid mag niet gebroken worden. Alle groepen in de samenleving, ook betere verdieners uit de middengroepen, moeten in de sociale zekerheid 'hun' sociale zekerheid blijven herkennen. Dat is voor ons de uiterste grens bij de hervorming van de sociale zekerheid.

Die grens is niet vaag. Zij is scherp genoeg om een duidelijk richtsnoer te vormen voor onze concrete voorstellen. Ik illustreer dat met twee voorbeelden. Het eerste voorbeeld zijn de gezondheidszorgen. De gezondheidszorgen behoren, samen met de kinderbijslagen, tot de aanvullende tegemoetkomingen. Daarnaast zijn er de vervangingsinkomens. Dat zijn de uitkeringen die mensen krijgen als hun inkomen wegvalt: de pensioenen, de werkloosheidsuitkeringen en de invaliditeitsuitkeringen. De SP vindt dat je voor de aanvullende tegemoetkomingen de solidariteit tussen rijk en arm kan versterken door selectiviteit. Je geeft niet aan iedereen evenveel, maar past de tegemoetkoming aan, met name aan het inkomen. Voor de vervangingsinkomens wil de SP geen selectiviteit invoeren. Ook daar moet weliswaar de solidariteit versterkt worden, maar dat moet op een andere manier gebeuren.

In de gezondheidszorgen bestaat al een zekere selectiviteit. Zo krijgen mensen met een WIGW-statuu (dat zijn weduwen, invaliden, gepensioneerden en wezen met een inkomen beneden een bepaalde grens) meer terugbetaald dan anderen. Ook de sociale franchise beschermt mensen met lage inkomens. Wij zouden die maatregelen kunnen aanvullen met andere, om tot een echt systeem van inkomensselectiviteit te komen. Zo zouden wij alle mensen met een inkomen dat vergelijkbaar is met dat van de WIGW's, bijvoorbeeld mensen die leven van het bestaansminimum, het recht kunnen geven op het WIGW-voorkeurtarief. Wij zijn ook voorstander van een soort afhankelijkheidsverzekering, die tegemoetkomingen voorziet voor oudere mensen die langdurig afhankelijk worden van medische zorgen. Helaas is het financieel onhaalbaar zo'n verzekering uit te bouwen voor iedereen. Daarom willen wij in de eerste plaats voor bejaarden met bescheiden inkomens een tegemoetkoming voorzien.

De maatregelen die ik net voorstelde houden

stuk voor stuk vormen van inkomensselectiviteit in die wij aanvaardbaar en zelfs wenselijk vinden. Wat voor ons echter niet kan, is - bijvoorbeeld - een heel pakket van medische zorgen uit de ziekteverzekering weghalen voor mensen met hogere inkomens. Daarmee zouden wij immers de grens overschrijden waar ik het over had. Die mensen zouden dan moeten gaan aankloppen bij een privé-verzekeraar. Misschien zouden ze het zich wel kunnen permitteren, maar hun interesse voor de sociale zekerheid zou een flinke deuk krijgen.

Mijn tweede voorbeeld zijn de pensioenen. Net als voor de andere vervangingsinkomens willen wij voor de pensioenen niet weten van inkomensselectiviteit. Wel moeten wij de solidariteit versterken. Ik kan dat standpunt het best illustreren aan de hand van het voorstel voor een basispensioen dat de VLD ooit lanceerde. Het maximumpensioen dat de VLD wilde toekennen aan iemand die 45 jaar gewerkt heeft, was 29.000 frank. Wie meer wilde, moest dat zelf bijeensparen. Ik vergelijk die cijfers even met de uitkeringen in het wettelijk pensioenstelsel. Het gemiddelde pensioen van een arbeider uit de privé-sector die vandaag op pensioen gaat is 33.000 frank. Dat is een gemiddelde, geen maximum. Het gemiddelde pensioen van een bediende die op pensioen gaat is meer dan 43.000 frank. Bovendien stijgen de wettelijke pensioenbedragen jaar na jaar, door de 'rijping' van het pensioenstelsel. De pensioenen zullen blijven stijgen. Alleen zullen zij minder snel stijgen dan nu, omdat wij het stelsel betaalbaar willen houden.

De rijping van de pensioenen

Jaar na jaar heeft elke nieuwe generatie gepensioneerden een pensioen waarvan de berekening iets 'gunstiger' is dan de berekening voor de voorgaande jaargang gepensioneerden. Dat heeft te maken met de wijze waarop de arbeidsjaren die de mensen presteerden in de jaren '40 en '50 in de pensioenberekening ingebracht worden. Naarmate iemands eerste arbeidsjaren later vallen, worden de eerste arbeidsjaren steeds voordeliger, omdat in de plaats van de zogenaamde 'forfaitaire lonen' steeds meer effectief verdiende of hiermee gelijkgestelde lonen in de pensioenberekening betrokken worden. Die laatste zijn hoger.

Er bestaat wel een maximumpensioen. Er zijn immers loonplafonds: maximum-loongrenzen

waarboven het loon dat iemand verdient niet meer meetelt voor de berekening van zijn pensioen. Daarnaast zijn er ook minimumpensioenen. Die twee samen zorgen voor een herverdeling van rijk naar arm: wie meer verdient dan dat loonplafond betaalt bijdragen voor het pensioen van een ander die te weinig heeft verdiend om aan een minimumpensioen te komen.

Door die loonplafonds zullen de pensioenen in de verre toekomst - en dat betekent een heel eind in de volgende eeuw - gelijker verdeeld zijn. In de mate dat steeds meer mensen in de toekomst betere verdienen worden in vergelijking met wat ze vandaag verdienen, remmen de loonplafonds immers de stijging van de nieuwe pensioenen voor steeds meer mensen af. Als je tegelijk de oude pensioenen regelmatig aanpast aan de stijgende welvaart, dan zal er in de toekomst minder verschil zijn tussen de kleine en de grote pensioenen dan vandaag (zie tabel 1).

Maar dat betekent nog niet dat wij naar een 'basispensioen' evolueren. Voor het gros van de mensen zal hun pensioen duidelijk gekoppeld

blijven aan wat ze verdiend hebben. Bovendien zullen de pensioenen op zichzelf een fatsoenlijke levensstandaard garanderen. Dat is heel wat anders dan een minimaal basispensioen, versie VLD, dat in geen enkele verhouding staat tot wat iemand verdiende en dat voor een fatsoenlijke levensstandaard hoe dan ook moet aangevuld worden met een bedrijfspensioen (de 'tweede pijler') of een privé-pensioen (de 'derde pijler'). Dat is de grens die wij niet willen overschrijden. Wij willen dat het pensioenstelsel een volwaardig pensioen garandeert en geen aalmoes. Alle mensen moeten zich in dat stelsel thuisvoelen. Zolang er geld tekort is voor de begroting en de sociale zekerheid, zal de SP dan ook weigeren één enkele bijkomende frank te steken in de promotie van een tweede of derde pensioenpijler. Ook in de toekomst moeten bijkomende middelen in de eerste plaats gebruikt worden om de oude pensioenen welvaartsvast te maken en eventueel, als daar nog ruimte voor overblijft, om de berekeningsplafonds voor nieuwe gepensioneerden te versoepelen.

Tabel 1

Jaarlijkse reële stijging van het pensioen van de nieuw gepensioneerden

	2000/1995	2010/2000	2020/2010	2030/2020	2040/2030	2050/2040	2050/2000
Man							
Lonen gesommeerd over 45 jaar loopbaan	2,59	2,22	2,30	2,45	2,34	2,38	2,34
Geplaf. lonen over de loopbaan	2,06	1,52	1,50	1,34	1,23	1,21	1,36
Pensioen van de man	1,88	1,58	1,45	1,35	1,25	1,20	1,37
Vrouw							
Lonen gesommeerd over 40 jaar loopbaan	2,09	2,42	2,26	2,28	2,32	2,29	2,31
Geplaf. lonen over de loopbaan	1,62	1,87	1,61	1,68	1,66	1,51	1,66
Pensioen van de gehuwde vrouw	2,23	2,39	1,68	1,83	1,98	1,85	1,94

Deze tabel van het Planbureau (Projectie van Exsyspen) geeft het gezamenlijk effect weer van de rijping, waardoor de pensioenen verhogen, en de loongrens, waardoor de hoogste pensioenen afgeremd worden. Hij gaat uit van een jaarlijkse groei van de lonen met 2,25% en een jaarlijkse verhoging van de loonplafonds met 1%, en toont aan dat de pensioenen ook in de toekomst jaarlijks toenemen. Die groei is weliswaar lager dan die van de lonen.

Nog beter herverdelen van rijk naar arm

Ik heb die voorbeelden nogal uitvoerig uitgewerkt, omdat ik nu bij de omgekeerde boodschap wil stilstaan: zonder over de grenzen te gaan, moet de solidariteit in de sociale zekerheid versterkt worden. De afhankelijkheid van de sociale zekerheid in onze samenleving is sterk toegenomen. Bovendien zullen de middelen krap zijn in verhouding met de nieuwe behoeften. Daarom moet het geld doelmatiger besteed worden. Dat zijn harde gegevens waar we niet omheen kunnen. Uiteraard moeten wij ons niet neerleggen bij die evolutie. Integendeel, de SP wil juist aan die gegevens sleutelen.

Ten eerste wil de SP de afhankelijkheid van de sociale zekerheid verminderen. Eigenlijk betekent dat zoveel als: de werkloosheid drastisch terugschroeven. In 1970 waren er voor elke 100 werkenden die bijdragen betaalden 44 mensen met een sociale uitkering. Vandaag, 25 jaar later, zijn er voor elke 100 werkenden 100 mensen met een sociale uitkering. Die stijging is voor een groot deel te wijten aan de veroudering van de bevolking, maar meer dan de helft van de toename is het gevolg van de werkloosheid, die in België bij uitstek een probleem is van laaggeschoolden die langdurig werkloos zijn. Het is dus wraakroepend dat in ons land zo weinig energie gemobiliseerd wordt om meer jobs te creëren, in de eerste plaats voor laaggeschoolden. In de federale regering is het enthousiasme voor een werkgelegenheidsbeleid bij sommige van de partners lauw. In de Vlaamse executieve, waar nochtans geen gebrek aan middelen is, was de politieke wil mijns inziens tot nog toe niet sterk genoeg. Ook in het sociaal overleg was werkgelegenheid tot op heden geen prioriteit. Ik vind dat wij ons niet mogen neerleggen bij dit defaitisme. Een actief tewerkstellingsbeleid is een absolute voorwaarde om een goed einde te breien aan het sociale zekerheidsverhaal. Dat moet de SP goed in het achterhoofd houden, als wij binnenkort de hervormingsvoorstellen van de regering moeten beoordelen.

Maar zelfs als wij echt werk kunnen maken van een werkgelegenheidsbeleid, blijft de veroudering zwaar wegen op de sociale zekerheid. Zo kom ik bij het tweede gegeven: de sociale zeker-

heid heeft meer middelen nodig. Daarom moet er komaf gemaakt worden met de roofbouw die de overheidsschuld pleegt op de schatkist. Naarmate de overheid erin slaagt die roofbouw stelselmatig in te dijken, met behulp van besparingen in de sociale zekerheid, zal zij in de toekomst weer meer middelen krijgen. Als het eenmaal zover is, moet een deel van die middelen terugvloeien naar de sociale zekerheid. Voor de SP moet dat een echt toekomstcontract zijn.

Toekomstcontract

Op het 22ste Vlaams wetenschappelijk Economisch Congres stelde M.-A. Festjens: "Hieruit blijkt dat de voorstanders van de Belgische toetreding tot de EMU tevens pleitbezorgers zijn voor de financiering van de toekomstige pensioenlast", en verder: "Het zal vanaf volgende eeuw moeilijk zijn om het financieel evenwicht van de Sociale Zekerheid veilig te stellen zonder dat de overdrachten van het Rijk worden verhoogd. Het is immers de federale overheid die de vruchten zal oogsten van een 'omgekeerd sneeuwbaaleffect', terwijl de sociale zekerheid de gevolgen van de vergrijzing zal moeten financieren. In de mate dat besparingen in de sociale zekerheid bijdragen tot de afbouw van de overheidsschuld scheidt zij niet alleen de toekomstige financieringsruimte maar verwerft zij bovendien een moreel recht op bijkomende rijkstoelagen.

Maar zelfs als er binnen 10 of 15 jaar meer rijkstoelagen zullen zijn voor de sociale zekerheid, dan nog zullen de middelen te krap zijn voor de noden en zullen ze doelmatiger moeten ingezet worden. Dat is dan het derde gegeven. In de praktijk heeft het begrip 'doelmatigheid' verschillende betekenissen, dus wil ik duidelijk maken wat ik eronder versta. Ik zal dat illustreren voor drie van de grote takken van de sociale zekerheid: de gezondheidszorgen, de kinderbijslag en de pensioenen.

In de gezondheidszorg moeten wij de gezondheidsdoelmatigheid van onze uitgaven vergroten. De stijging van de uitgaven voor gezondheidszorg, die tot voor kort zorgwekkend was, is vandaag min of meer onder controle. Voor een stuk is dat te danken aan de verhogingen van remgelden voor de patiënten. Ik denk dat wij daar de sociale limiet hebben bereikt. Er moeten andere wegen gevonden worden om de middelen van de ziekteverzekering efficiënter in te zetten. Dat kunnen alleen nieuwe organisatieme-

thoden zijn. Ik geef daar meteen een paar voorbeelden van. De doelmatigheid van alle medische handelingen en van nieuwe medische technologieën moet beoordeeld worden. Dat moet gebeuren op een doorgedreven en systematische manier, in en met het medisch corps. Wij hebben verder inhoudelijke taakafspraken nodig tussen ziekenhuizen, met een strikte planning voor de plaatsing van zware medische apparatuur en de invoering van zware medisch-technische diensten. Wij hebben een vaste taakverdeling en samenwerking nodig, vooral tussen huisartsen en specialisten, waarbij de rol van de huisarts als eerste opvang, als organisator van de gezondheidszorg opgewaardeerd wordt.

Makkelijk zal dat niet zijn, want het vloekt met de traditie en de mentaliteit, niet alleen die van de dokters, maar ook die van de mensen. In het huidige systeem kan een patiënt slalommen van de ene arts naar de andere en van het ene niveau naar het andere. Daar moet paal en perk aan gesteld worden. Andere vormen van vergoeding, bijvoorbeeld de artsen gedeeltelijk vergoeden met een soort forfait per ingeschreven patiënt, zijn nodig om dat aan te moedigen. Dat alles kan uiteraard niet zonder een nieuwe verstandhouding met de medische gemeenschap, gebaseerd op een fundamenteel respect voor het beroep. Wij moeten de inhoudelijke waarden van dat beroep versterken of herstellen. Dat brengt mij bij het numerus clausus-debat. Het teveel aan artsen is slecht voor de kwaliteit van de geneeskunde. Als we een totale verloedering van het beroep en de sector willen voorkomen, in het belang van de volksgezondheid, dan moeten wij onvermijdelijk naar een beperking van het aanbod van artsen. De numerus clausus is daar voor de SP een middel toe. Maar we zeggen er meteen bij dat tegelijk het werk moet herverdeeld worden tussen de artsen, bijvoorbeeld door minimale en maximale normen voor artspraktijken en door een eindeloopbaanregeling.

In de gezondheidszorg is doelmatigheid dus vooral een kwestie van organisatie. Ook selectiviteit kan daartoe bijdragen. Vermits er terzake al een hele weg afgelegd is in de gezondheidszorg, zal inkomensselectiviteit voor de komende hervorming niet het belangrijkste instrument zijn.

Tot hoever wij wat dat betreft willen gaan heb ik bij het begin van dit artikel al duidelijk gemaakt.

Wat betekent doelmatigheid in de kinderbijslag en in de fiscale aftrekken voor kinderen ten laste? Voor de SP moet dat armoededoelmatigheid zijn. Ik ben gewonnen voor een radicale opvatting over de rechten van het kind. Veel in onze samenleving gaat mis, omdat wij de rechten van kinderen of de plichten van de samenleving tegenover kinderen miskennen. Twee van de essentiële rechten van kinderen zijn volgens mij het recht op een zorgzaam gezin en het recht op een bestaanszeker gezin. Een zorgzaam gezin is een gezin waar er tijd is, en als we discussiëren over arbeidsduurvermindering en arbeidsherverdeling, dan hebben wij het eigenlijk ook over een recht van kinderen. Een bestaanszeker gezin geeft kinderen de kans op te groeien in een gezonde financiële omgeving. Wie het recht van het kind wil herleiden tot louter een recht op eenzelfde kinderbijslag voor elk kind, wat ook de financiële toestand is van het gezin waarin dat kind opgroeit, zit dus volkomen naast de kwestie. Juist omdat kinderen een fundamenteel recht hebben op bestaanszekere ouders, moet het geheel van kinderbijslagen en fiscale aftrekken voor kinderen ten laste herverdeeld worden ten voordele van arme gezinnen met kinderen, die te weinig kinderbijslag krijgen en dikwijls maar gedeeltelijk of niet kunnen genieten van de fiscale aftrekken. Omdat wij overal elders geld tekortkomen, moeten wij dat doen door de voordelen voor kinderen in rijkere gezinnen te verminderen.

Ten slotte kom ik bij de doelmatigheid in de pensioensector. Het bijsturen van de pensioenstelsels wordt beslist de belangrijkste, maar ook de moeilijkste opdracht in de hervorming van de sociale zekerheid. Vandaag zijn er voor elke 100 mensen op actieve leeftijd 37 zestig-plussers. In het jaar 2030 zullen er voor alle 100 mensen op actieve leeftijd 69 zestig-plussers zijn. Het wettelijk pensioen van de privé-sector en het overheidspensioenstelsel kunnen die uitdaging aan, als wij de solidariteit tussen en binnen de generaties versterken door nu de nodige bijstellingen in de berekeningsmechanismen door te voeren. Ik wil er de klemtoon op leggen dat het gaat om bijstellingen in de mechanismen, niet in het sys-

teem. Er is ruimte om dat te doen zonder te pensioenen van de toekomstige generaties te verminderen.

Een nieuwe gepensioneerde zal dus niet minder pensioen hebben dan zijn buurman die een jaar eerder op pensioen is gegaan. Wel moeten wij de gunstige ontwikkeling die in het huidige systeem ingebakken zit, mildereren. Met de nieuwe berekeningswijze zullen de pensioenen nog altijd stijgen, maar iets minder dan met de huidige berekeningswijze het geval zou zijn. Tegenover die kleine inlevering staan twee bijzonder belangrijke zekerheden. Ten eerste, dat wij het wettelijke pensioenstelsel met al zijn solidariteit kunnen behouden, en ten tweede, dat wij de pensioenen kunnen blijven aanpassen aan de stijgende welvaart in de samenleving. In een solidaire samenleving is dat essentieel. Het is een verhaal van solidariteit tussen de generaties, van nieuw gepensioneerden met oud gepensioneerden, van gepensioneerden met actieven. Ook binnen de generaties moet de solidariteit versterkt worden. Wij voorzien geen ingrepen om de pensioenen van diegenen die vandaag al gepensioneerd zijn veilig te stellen. Wel denk ik dat wij van de hoogste pensioenen van vandaag een nog sterkere solidariteitsinspanning kunnen vragen om de laagste pensioenen van vandaag te kunnen otrekken.

Het eerste debat waar we mee te maken zullen krijgen, is de hervorming van de ambtenarenpensioenen. In een niet eens zo verre toekomst gaan wij naar een verdubbeling van het aantal gepensioneerde ambtenaren. Voor elke actieve ambtenaar zal er één gepensioneerde ambtenaar zijn. De reden daarvoor is zeer eenvoudig: het overheidsapparaat is uitgebouwd in de jaren '50 en '60. Er zijn toen zeer veel mensen aangeworven in de ambtenarij. De pensioenen van het overheids personeel hebben een eigen karakter en wij vinden dat ze dat moeten behouden. Toch zullen wij evengoed als voor de privé-pensioenen aanpassingen moeten doen om het stelsel betaalbaar te houden.

Een ander onafwendbaar debat is dat van de gelijkschakeling in leeftijd en berekeningsmethoden voor mannen en vrouwen. In dat debat mogen wij niet uit het oog verliezen wat de rede-

nen geweest zijn voor de verschillen die vandaag bestaan: vrouwen verdienen minder. Wij moeten er ons bovendien goed van bewust zijn dat wij daarmee het waarschijnlijk enige echte element van positieve discriminatie voor vrouwen in de samenleving in vraag stellen. Daarom moeten wij ijveren voor een geleidelijke aanpassing en moeten wij zorgen voor een bijzondere bescherming van de laagste vrouwenpensioenen. Dat vereist een grondige herziening van het stelsel van de minimumpensioenen, zodat ook vrouwen met onvolledige en/of deeltijdse loopbanen een volwaardig minimumpensioen kunnen krijgen.

In de discussie over de tweede en derde pensioenpijler heeft de SP een duidelijk standpunt. Wij vinden de extra-legale pensioenen volledig aanvaardbaar. Wij hebben er geen problemen mee dat de mensen bijkomend sparen. De regering moedigt de mensen daar trouwens toe aan. Maar dat bijkomende persoonlijke of bedrijfssparen kan het bestaande wettelijke pensioenstelsel nooit vervangen. Dat is voor ons de grens die wij niet willen overschrijden. Daarom kan, zoals ik ook al eerder heb duidelijk gemaakt, het aanmoedigen van bijkomend sparen geen beslag leggen op geld dat wij nodig hebben om het wettelijk stelsel in stand te houden.

Waar halen wij de centen?

In het verleden werd de sociale zekerheid voornamelijk gefinancierd met bijdragen op het arbeidsinkomen. Dat was namelijk de meest stabiele financieringsbron. Om het stelsel betaalbaar te houden, werden die bijdragen stelselmatig verhoogd. Zij zijn zo zwaar gaan wegen, dat zij de werkgelegenheid gingen hypothekeren. Vooral laaggeschoolde arbeid werd uit de markt geprijsd. Daarom hebben regeringen met de SP de bijdragen op het arbeidsinkomen selectief verminderd. Die inkomstenvermindering hebben wij gecompenseerd met alternatieve financieringsmiddelen. In de toekomst moeten wij daar nog verder in gaan. Het maakt nieuwe keuzes mogelijk, die onze samenleving ten goede zullen komen. Energieverspilling en milieuvervuiling kunnen en moeten zwaarder belast worden. Als er op Europees vlak een doorbraak komt in het debat over de invoering van een CO2-heffing, dan

wordt dat beslist een thema in ons sociale zekerheidsdebat. Om tot een stabiele financiering van de sociale zekerheid te komen, zullen daarnaast ook mensen met inkomens uit vermogens meer solidariteit moeten opbrengen.

Over belastingen en sociale zekerheid

Ik heb hogerop duidelijk gemaakt ik welke gevallen de SP voorstander is van inkomensselectiviteit. De kinderbijslag is daar een zeer goed voorbeeld van. Om die selectiviteit te kunnen doorvoeren, moet je wel de inkomens kennen. Als je die koppeling maakt tussen sociale zekerheid en fiscale gegevens, moet je bovendien kunnen uitgaan van een rechtvaardige fiscaliteit. Wij zullen dus een aantal cruciale keuzes moeten maken: wordt de draagkracht van een gezin het best gemeten aan de hand van het netto- of het bruto-belastbaar inkomen? Moet het kadastraal inkomen in rekening gebracht worden, zoals dat nu reeds gebeurt voor de toekenning van studiebeurzen en van het WIGW-statuuat?

Sociale ongelijkheid vandaag

Bij de hervorming van de sociale zekerheid moet de SP vertrekken van de werkelijke sociale noden van de mensen, met de voeten op de grond, niet gehinderd door dogma's of oogklep-

pen die nog zouden blijven hangen zijn. Wij moeten goed inschatten wat vandaag de belangrijkste sociale risico's zijn en wat de gevolgen daarvan zijn voor mensen die met die risico's te maken hebben.

Veel is op dat vlak nog hetzelfde als in 1945, maar veel is de laatste 50 jaar ook veranderd. Ik geef een eenvoudig cijfervoorbeeldje dat dat mooi illustreert. Toen de grondslagen van de sociale zekerheid werden gelegd, werkte in het klassieke gezin de vader voltijds buitenshuis, en moeder werkte thuis. Inkomensongelijkheid in de brede arbeidersklasse was toen de ongelijkheid tussen het gezin Janssens, waar de hooggeschoolde vader Janssens als enige kostwinner 60.000 frank verdiende, en het gezin Peeters, waar de laaggeschoolde vader Peeters 35.000 frank verdiende. De sociale zekerheid is ontworpen op maat van de risico's waar die twee gezinnen mee te maken hadden, nl. als de enige kostwinner zijn arbeidsinkomen verloor door ziekte, werkloosheid of ouderdom.

De voorbije 50 jaar is de maatschappij ingrijpend veranderd. Steeds meer vrouwen zochten en vonden een baan, zodat de meeste gezinnen nu twee inkomens hebben. Naast de tweeverdienersgezinnen zijn er steeds meer eenoudergezinnen en alleenstaanden, die het moeilijk heb-

Tabel 2

Doelmatigheid van de inkomensvervangende uitkeringen van de sociale zekerheid volgens gezinstype (België, 1988)

	alleenstaand	koppel éénverdiener	koppel tweeverdiener
% huishoudens bestaanszeker * voor sociale zekerheid	7,8	8,8	47,9
% huishoudens bestaanszeker dankzij sociale zekerheid	83,5	72,5	48,1
% huishoudens bestaansonzeker ondanks sociale zekerheid	8,5	18,8	4,2

* de bestaanszekerheid wordt gemeten aan de hand van de EU-armoedenorm

Bron: CSB-enquête, 1988.

ben als het enige inkomen wegvalt, omdat een sociale uitkering het inkomensverlies niet voldoende kan opvullen. Tabel 2 (onderaan blz.15) illustreert dat. In de tweeverdienersgezinnen slaagt de sociale zekerheid er goed in het gezinsinkomen op peil te houden. Bij de koppel-tweeverdieners ontsnapt 48,1% aan de armoede dankzij de sociale zekerheid. De bestaansonzekerheid bij de tweeverdieners wordt hierdoor herleid tot 4,2%. Problematischer is de positie van de éénverdiener-koppels: bijna 20% ervan blijft arm ondanks de sociale zekerheidsuitkeringen. De hoge graad van bestaansonzekerheid concentreert zich bij de 20% uitkeringstrekkers (2% van de actieve bevolking) die hoofdzakelijk van een werkloosheidsuitkering moeten leven.

Er is bovendien een nieuwe sociale breuklijn ontstaan. In de jaren na 1945 konden zowel de laaggeschoolde vader Peeters als de hooggeschoolde vader Janssens ervan uitgaan dat zij meestal aan het werk zouden zijn. Vandaag groeien niet alleen de arbeidsinkomens van hoog- en laaggeschoolden uiteen; laaggeschoolden komen ook steeds moeilijker aan bod op de arbeidsmarkt. Vooral laaggeschoolde vrouwen zijn aangewezen op een werkloosheidsuitkering, en in veel gevallen bieden zij zich niet eens aan op de arbeidsmarkt. Als je bovendien weet dat hooggeschoolde mensen vooral met hooggeschoolden trouwen, en dat laaggeschoolde mensen laaggeschoolde partners hebben, dan kan je al raden dat het tekeningetje van het gezin Janssens en Peeters er nu, 50 jaar later, helemaal anders uitziet. Het hooggeschoolde gezin Janssens heeft nu twee arbeidsinkomens, dat van vader en dat van moeder Janssens, samen 120.000 frank. In het laaggeschoolde gezin Peeters daarentegen wordt het loon van vader Peeters, 35.000 frank in de helft van de gevallen aangevuld met een werkloosheidsuitkering van 10.000 frank en in de andere helft met niets. Het gezin Peeters heeft het moeilijk, zelfs al is vader Peeters aan het werk.

Dat is de belangrijkste ongelijkheid van vandaag. Dat wil niet zeggen de oude risico's verdwenen zijn, wél dat er een nieuwe sociaal risico bijgekomen is: lage scholing. Dat is hét sociale risico van de toekomst.

Solidariteit betekent: gelijke kansen

Ter afronding zet ik een aantal conclusies uit deze sociologische vaststellingen nog eens op een rijtje. Sociale ongelijkheid is ongelijkheid tussen gezinnen en tussen soorten gezinnen. De ongelijkheid tussen mannen en vrouwen in de samenleving is daar zeer sterk mee verweven. Die ongelijkheid rechtvaardigt zondermeer het principe van de zogenaamde gezinsmodalisering van de sociale zekerheid - al rechtvaardigt ze misschien niet altijd de manier waarop dat gebeurt. In deze samenleving, waar je twee inkomens moet hebben voor een fatsoenlijke levensstandaard, volstaat de kinderbijslag niet om de gezinnen met één klein arbeidsinkomen bestaanszekerheid te garanderen. Daarom moet de kinderbijslag verhoogd worden voor gezinnen met lage inkomens. In sommige van die gezinnen moet de werkloosheidsverzekering vandaag een duurzaam inkomensprobleem oplossen of verlichten, maar daar is ze eigenlijk niet voor gemaakt. De overheid heeft dus ook de plicht om meer jobs en activiteit aan te bieden of te helpen aanbieden, rechtstreeks of onrechtstreeks, aan laaggeschoolde mensen. Ten slotte moeten de loonlasten voor laaggeschoolden absoluut omlaag - al is dat een medicijn met een trage werking. Daarom moeten wij de sociale zekerheid voor een stuk alternatief financieren. Helaas kunnen wij de mensen geen financiële verzekering bieden tegen laaggeschooldheid. Wat wij wel moeten doen, is de hele samenleving mobiliseren om in de toekomst aan iedereen gelijke kansen te geven, ook en vooral op de arbeidsmarkt.